

INTRODUCCIÓ

L'assignatura de psicologia, en el context del batxillerat de l'Escola Andorrana, és entesa com una activitat de treball, d'acció i d'estudi dirigida a millorar la capacitat d'adaptació de l'alumne, que, com a persona, ha de dur a terme la seva pròpia adaptació quotidiana en qualsevol situació, sigui personal o social, coneguda o incerta.

Aquesta nova perspectiva integra les bases biològiques de la conducta així com les habilitats i els coneixements que incideixen en les pròpies decisions i dirigeixen les activitats de la persona en les seves dos grans dimensions: com a individu i com a membre d'un grup social. La vessant individual se centra en la persona humana. En aquesta vessant hi tenen cabuda el desenvolupament i les habilitats cognitives, les emocions i la motivació que acompanyen tota mena d'activitat, l'estudi dels trastorns del desenvolupament (discapacitats i autisme), els trastorns de la personalitat o les malalties psicològiques (l'angoixa, l'esquizofrènia, la depressió, les manies obsessives o les addiccions), entre d'altres. La vessant social se centra en les relacions de cooperació i convivència entre l'individu i el grup, des de les relacions afectives de parella, i les relacions amb els grups d'amistat, de l'escola o de la feina, fins a les relacions entre l'individu, la societat i la cultura.

Fer un programa des d'aquesta perspectiva de l'activitat adaptativa s'allunya, doncs, de considerar la psicologia des del punt de vista tradicional de la ciència de la ment i la conducta. En aquest sentit, si l'objecte d'estudi és l'activitat humana, presa des del punt de vista de la seva adaptació personal i social, és fonamental que s'adopti una metodologia basada en l'aprenentatge per investigació i la resolució personal de problemes, que a l'aula es tradueix en el plantejament de preguntes concretes, rellevants per al mateix estudiant i analitzables segons els seus interessos i els mitjans disponibles.

Escollir aquest enfocament implica, a més, posar èmfasi principalment en els recursos procedimentals de la psicologia i només secundàriament en els fets i conceptes tradicionalment tractats.

La psicologia tracta l'activitat humana amb unes finalitats clares: descriure-la, mesurar-la, entendre-la, predir-la, planificar-la i dirigir-la cap al benestar personal i social. Qualsevol activitat humana està orientada a la supervivència i a l'evitació del patiment. En aquest sentit, l'activitat humana és sempre adaptativa: s'adapta al propi cos, al context físic, al context social, als problemes i als canvis, amb l'objectiu de sobreviure en harmonia, és a dir, en benefici del propi grup social de sosteniment. Així doncs, aquest programa entén que la psicologia és la ciència que estudia l'activitat humana adaptada constantment a l'objectiu de viure harmònicament, però al mateix temps tenint en compte de forma primordial la seva diversitat, les excepcions i les múltiples patologies que es donen en les persones, segons la seva constitució, la seva edat i els grups a què pertanyen.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

Les competències específiques que s'han seleccionat estan centrades en l'adaptació individual i social als contextos i les situacions en què l'alumne desenvolupa la seva activitat quotidiana.

La primera competència tracta l'adaptació individual amb la finalitat que l'alumne millori el coneixement de si mateix a partir de la valoració de les pròpies actuacions, l'autoreflexió i fins i tot les opinions dels altres. Un millor coneixement dels propis recursos emocionals, executius i cognitius que facilita la psicologia oferirà a l'alumne eines que facilitaran la seva adaptació, finalitat última d'aquesta primera competència.

La segona competència, indestriable de l'anterior, tracta l'adaptació social. Aquí s'enfoca l'activitat de la persona i la seva anàlisi en la cooperació activa dins els contextos que li són propis (família, veïnatge, amistats, poble o barri i país). La cooperació activa i responsable s'exerceix en tota mena de relacions. En tractar les diferències i els conflictes que són inevitables, cal exercir habilitats importants del coneixement dels altres i habilitats comunicatives i lingüístiques, així com argumentatives, mediadores, de consens i de lideratge.

L'adaptació individual, conèixer-se un mateix com a individu per esdevenir una persona més completa (C1), no és mai un fet aïllat sinó social, perquè implica conèixer els altres i ser ciutadà (C2). Per aquest motiu, hem d'entendre les dos competències com a actuacions de la vida quotidiana que es donen de forma simultània i que, per tant, s'enriqueixen una de l'altra.

C1 ANALITZAR LA PRÒPIA ACTUACIÓ INCORPORANT LES EINES QUE LA PSICOLOGIA OFEREIX

Reconèixer fortaleeses i febleses dels propis contextos d'acció i desenvolupament: físic, personal i social

Planificar objectius d'acció personals a curt i llarg termini, tenint en compte les incerteses inevitables

C1 Analitzar la pròpia actuació incorporant les eines que la psicologia ofereix

Executar plans d'acció personals rellevants

Valorar críticament els resultats de la pròpia actuació d'acord amb tots els recursos disponibles

Analitzar la pròpia actuació implica crear, primer, una consciència dels recursos personals que s'utilitzen en l'activitat quotidiana, per afavorir el procés d'adaptació personal als diferents contextos i situacions. La rellevància d'aquesta anàlisi està en la capacitat de l'alumne d'anar incorporant en la seva actuació les habilitats i els coneixements que la psicologia actual ens ofereix. Les eines que ens aporta la psicologia ens permeten preveure, evitar o alleugerir problemes que interfereixen en l'adaptació personal als contextos i situacions que l'alumne afronta en la seva vida quotidiana.

Forma part de la competència descobrir quines són les fortaleeses (o habilitats) i les febleses (o limitacions) pròpies, per poder prendre decisions, planificar-les, dur-les a terme i valorar-les críticament i amb realisme. Aquestes fortaleeses i febleses, des de la psicologia, fan referència al coneixement del propi perfil emocional i motivacional, per una banda, i per l'altra, a les funcions executives (d'atenció, planificació i valoració) i a les funcions cognitives (de percepció, memòria, pensament).

El coneixement personal que això ens aporta ens permet planificar objectius d'acció personal, a curt o llarg termini, en funció dels interessos i les habilitats de cadascú. A partir d'aquest autoconeixement, l'alumne ha de poder analitzar i valorar els avantatges i els inconvenients de cada situació, per anar solucionant els problemes o reptes que se li presenten i prendre les millors decisions per a ell i el seu entorn. A més, ha de descobrir quines són les habilitats psicològiques que haurà de millorar i incorporar en l'execució dels seus projectes i plans d'acció, per tal que siguin rellevants en la seva adaptació.

Finalment, és imprescindible que l'alumne faci una valoració crítica dels resultats de les seves actuacions i dels seus plans d'acció, ja que és aquesta valoració la que permet desenvolupar una consciència i una autoreflexió de la pròpia activitat, modificar les pròpies decisions i millorar la pròpia adaptació.

Orientacions didàctiques de les competències

La manera com s'ensenya a analitzar la pròpia actuació és a través de l'observació sistemàtica i constant d'accions que formen part de la pròpia vida de l'alumne. Identificant les fortaleeses i febleses en la nostra manera d'actuar (o la de persones properes a la nostra vida) i gràcies als coneixements que la psicologia ens ofereix, l'alumne tindrà les eines necessàries per entendre la seva manera de ser i de fer, i dirigir les seves actuacions cap al benestar propi i social i cap a l'evitació del conflicte.

Per aconseguir-ho, és important partir de preguntes concretes que formin part del seu dia a dia i que li despertin la curiositat i l'interès; preguntes investigables que permetin l'observació directa d'una actuació determinada i que permetin treballar diversos aspectes de la persona en els seus diferents àmbits d'actuació.

Aquests àmbits són molt variats i poden anar des de la salut (en activitats com ara menjar, fer esport, dormir, etc.) fins a la identitat social i sexual, l'agressió, l'estat emocional (estrès, angoixes...) i les patologies o les addiccions, per exemple. Es tracta d'àmbits complexos, però que formen part de l'activitat personal, en què es poden mobilitzar els coneixements i les habilitats psicològiques individuals i també socials (no oblidem que ambdós competències estan connectades i s'haurien de poder establir lligams a l'hora de tractar-les).

Per fer aquesta anàlisi de la pròpia actuació, l'alumne ha de poder utilitzar metodologies diverses: tests, formularis de preguntes, entrevistes, visualització de vídeos, fragments de pel·lícules, jocs de memòria, filmacions, etc., amb la finalitat d'observar, extreure dades qualitatives i quantitatives, formular hipòtesis, preveure incerteses, arribar a conclusions i, finalment, dur a terme discussions i valoracions crítiques tant del procés seguit com de les mateixes conclusions.

El més important és que, mitjançant el tractament d'activitats i/o situacions concretes, l'alumne pugui conèixer-se ell mateix, analitzar la seva actuació i millorar-la per aconseguir una adaptació més rellevant. Conèixer el propi cos i el que li convé, conèixer el propi perfil emocional i la seva influència en les decisions de tracte i compromís, així com el nivell de les habilitats executives i cognitives, és de gran utilitat per prendre decisions, planificar-ne la realització i valorar-les amb realisme.

L'adolescent està en un moment de canvis importants en tots els àmbits. Treballar aquesta competència ha de permetre donar resposta a moltes incerteses i dubtes que es planteja sobre la seva pròpia personalitat, la pròpia manera de fer i de ser. En definitiva, ha de servir per autoconèixer-se millor.

C2 COOPERAR ACTIVAMENT I DE FORMA RESPONSABLE EN ELS DIFERENTS CONTEXTOS SOCIALS

Reconèixer fortaleeses i febleses dels diversos contextos de desenvolupament i diversitat en l'acció social

Planificar objectius específics a curt, mitjà i llarg termini per a la diversitat d'entorns socials

C2 Cooperar activament i de forma responsable en els diferents contextos socials

Executar plans d'acció social per cooperar

Valorar críticament els resultats de la cooperació en funció dels objectius i els mitjans utilitzats per millorar la pròpia cooperació

La competència 2 té un objectiu inseparable de la primera: analitzar l'activitat adaptativa de l'alumne (C1) en el medi social on es duu a terme.

Per aquest motiu, la cooperació se situa al centre d'aquesta segona competència per estudiar l'acció humana en la seva dimensió més important: la relació constant que estableixen les persones i els grups amb el seu entorn. La cooperació no es considera aquí en termes d'ètica sinó en termes d'emprenedoria i de convivència.

La cooperació activa i responsable en els contextos socials, i des d'un punt de vista psicològic, s'exerceix en tota mena de relacions, tant les constructives com les de conflicte, i relacionant-se amb una gran diversitat de persones. La diversitat i les diferències són un fet social, però també natural, no només en els gèneres i el desenvolupament (de la infantesa a la vellesa) sinó també en la mateixa biologia (herència i maduració), en la consciència i en les pròpies capacitats (executives, sensorials, motrius i

cognitives). La diversitat és el medi natural on s'exerceix la cooperació, i per aquest motiu, cal saber-hi descobrir les fortaleeses i les febleses dels diferents membres i de cada situació.

Un bon coneixement de la realitat i la diversitat social que ens envolta (família, veïnatge i país) és imprescindible per a l'adaptació personal. Des de la perspectiva psicològica, aquest coneixement se centra principalment en les persones que en formen part perquè l'adaptació, no només personal sinó del grup o col·lectiva, sigui beneficiosa.

A l'hora de planificar objectius en entorns socials, especialment a curt termini, és imprescindible tenir en compte aquesta diversitat d'entorns i de persones per tractar-los no només amb respecte, sinó amb coneixement i eficiència. En aquesta tasca de coneixement i valoració de l'eficiència, la psicologia ofereix eines que faciliten els coneixements i les habilitats de tracte i de cooperació que es pretenen assolir.

És precisament en l'execució dels plans d'acció social on l'alumne les posarà en joc per tal de millorar la seva cooperació en els diferents contextos socials.

Finalment, valorar críticament la pròpia activitat social, així com la dels membres dels cercles socials als quals hom pertany, és una habilitat psicològica decisiva per als objectius d'emprenedoria i cooperació que es proposen en aquesta competència.

Orientacions didàctiques de les competències

La manera com s'ensenya a cooperar activament és plantejant situacions en què l'alumne pugui contribuir de forma rellevant a les necessitats del grup i millorar així la seva adaptació social. L'estudi de les fortaleeses i febleses en els diferents contextos socials i els coneixements que la psicologia ens ofereix han de donar a l'alumne les eines necessàries per fer-lo competent en la cooperació social activa.

De la mateixa manera que amb la C1, es recomana partir de preguntes molt concretes, vinculades a situacions reals de la vida quotidiana de l'alumne, que li despertin la curiositat i l'interès.

L'organització social actual està constituïda per diversos tipus de famílies, grups i associacions. Tots ells formen els contextos en què l'alumne ha de dur a terme la seva activitat i a partir dels quals ens farem preguntes investigables que permetin desenvolupar la competència de cooperació. El context familiar pot ser un bon context per treballar-la, gràcies a la proximitat que ofereix. Pares, germans,

oncles i cosins, entre d'altres, formen agrupacions que exigeixen actuar cooperativament i responsablement.

El grup d'amics és un altre context significatiu en qual ens podem fixar, ja que els amics són decisius en l'adquisició i l'aplicació de valors, i també permeten treballar les responsabilitats del treball en equip. Al mateix temps, també són font de dinàmiques complicades o de conflictes. L'actuació dins d'una situació de conflicte és un bon indicatiu de com es duu a terme la cooperació social. Així doncs, l'anàlisi dels conflictes (en qualsevol context) i la pròpia participació ofereixen una ocasió excel·lent per desenvolupar la competència de cooperació social.

Hi ha, però, altres contextos socials en què l'alumne du a terme la seva cooperació i que, per tant, són d'interès d'aquesta competència: els grups socials propers, els barris i el veïnatge, l'escola, etc. La dinàmica dels diferents grups i les relacions que s'estableixen entre ells són molt influents en l'adaptació. Tots ells ofereixen situacions reals i properes als alumnes i requereixen accions socials per cooperar.

Així, un cop emmarcat el context que guiarà el treball de la competència social, és important que l'alumne identifiqui les característiques (fortaleses i febleses) que determinen l'activitat del grup i que plantegi i estableixi objectius de cooperació fàcilment valorables, sobre els quals es duguin a terme plans d'accions socials. No tots els alumnes han de fixar-se uns mateixos objectius d'anàlisi necessàriament. Per exemple, en l'àmbit familiar que hem anomenat abans es poden abordar temes sobre la vellesa i les seves dificultats adaptatives, la infància i el seu progrés cognitiu i social, la diversitat segons les habilitats i la patologia, el món laboral o social, etc.

En aquest punt, és molt important l'observació sistemàtica, així com la recollida i el tractament de dades.

Les metodologies que es poden utilitzar són diverses i van des de dinàmiques de grup o mediacions a qüestionaris o entrevistes, entre d'altres, sempre amb la finalitat que l'alumne pugui extreure dades, formular hipòtesis i arribar a conclusions i valoracions que permetin millorar les necessitats del grup en el qual interactua.

Treballar aquesta competència ha de permetre que l'alumne conegui i desenvolupi estratègies socials per formar part activa de les agrupacions del seu entorn, preveient les possibles dificultats i millorant les seves interaccions.

RECURSOS D'APRENTATGE

Els tres blocs de recursos d'aprenentatge en què s'han organitzat les dos competències donen resposta a l'estudi de la psicologia entesa, per una banda, com una ciència i, per l'altra, com la capacitat dels humans d'adaptar-se de manera individual i social als diferents contextos i situacions.

En el primer bloc es treballa la metodologia que utilitza la psicologia en la realització dels seus estudis, una metodologia científica basada en l'observació, la formulació d'hipòtesis i l'experimentació, proporcionant rigor científic.

L'altra vessant d'aquest bloc és més de fonamentació, en què es tracta l'adaptació i els aprenentatges dins l'evolució biològica dels éssers no humans (psicologia comparada).

El segon i tercer blocs se centren en l'activitat adaptativa en les seves vessants personal i social, per oferir així els coneixements i les habilitats necessaris per desenvolupar les dos competències que hem identificat per a l'assignatura. Aquests blocs cobreixen l'enorme extensió de continguts de les branques de la psicologia, incloent-hi els àmbits evolutius, normals i patològics. En cada un d'aquests blocs sempre es té present l'enorme diversitat (natural i patològica) com a exigència de la pròpia adaptació i del context on cal realitzar-la.

Els tres blocs presenten el conjunt de recursos necessaris per desenvolupar les dos competències. Tanmateix, és fonamental que a l'aula es faci la selecció dels recursos de cadascun dels blocs que sigui més adient en la realització de les diferents situacions del procés d'ensenyament-aprenentatge.

BLOC 1 LA PSICOLOGIA COM A CIÈNCIA DE L'ADAPTACIÓ HUMANA

Aquest primer bloc pretén donar a conèixer la psicologia com una ciència, diferenciant-la d'altres matèries que li són afins. La metodologia que utilitza la psicologia per als seus estudis és el mètode científic: l'observació, la recollida de dades, la formulació d'hipòtesis, etc. Tot plegat forma part d'un mètode hipotètic deductiu que la fa diferent d'altres matèries com ara la filosofia, i que cal que l'alumne conegui.

D'altra banda, en aquest bloc s'hi recull el primer constructe bàsic de la psicologia: l'adaptació. Amb aquest concepte es pretén que l'alumne descobreixi quina part del nostre comportament és producte de la biologia i la genètica i, per tant, molt similar a la conducta instintiva dels animals, i quina part és conseqüència d'un aprenentatge inherent a la nostra vida en societat.

BLOC 1: LA PSICOLOGIA COM A CIÈNCIA DE L'ADAPTACIÓ HUMANA

FETS I CONCEPTES	PROCEDIMENTS
La psicologia com a ciència • Qüestions tractables des de la psicologia. • El mètode científic i la psicologia.	• Anàlisi de qüestions amb base biològica o social i sense, diferenciant i raonant quines són psicològiques i quines no. • Diferenciació de les metodologies que utilitza la psicologia en els seus estudis (l'observació pròpia i l'observació dels altres, la descripció conductual i els mètodes correlacional i causal).
L'adaptació • L'adaptació com a primer constructe bàsic de la psicologia. • Psicologia comparada i adaptació.	• Anàlisi de l'adaptació instintiva simple i la humana (fugir del patiment, aproximar-se al benestar, la supervivència i la reproducció...). • Identificació dels trets diferencials emocionals, perceptius i cognitius i els seus límits en el comportament adaptatiu dels animals en llibertat, animals domèstics, simis i humans. • Identificació de la contribució de la vida social, cultural i cognitiva en els humans en comparació amb la resta d'animals socials.
ACTITUDS I VALORS	
• Valoració crítica de la ciència i els seus mètodes, en especial en dedicar-se als éssers humans. • Refús fonamentat de les supersticions i les opinions no basades en fets comprovats, especialment les de tipus psicològic. • Curiositat i valoració de la natura, els organismes vius i en especial l'ésser humà, amb totes les seves complexitats. • Curiositat pel coneixement d'un mateix. • Actitud favorable davant els aprenentatges, com a processos que sempre són lents i d'esforç sostingut. • Disposició a tenir cura de la salut, especialment la mental, pròpia i aliena en el seu entorn. • Interès i necessitat de conèixer els altres i treballar-hi. • Mantenir la serenitat davant d'emergències i de situacions desconegudes d'èxit o de fracàs. • Atenció davant la comunicació social, evitant la complexitat inútil i facilitant la integració de qui té dificultats per integrar-se en el flux social. • Participació activa en les institucions socials, culturals, científiques i econòmiques. • Actitud oberta davant dels conflictes. • Responsabilitat social en l'activitat pròpia i del grup.	

Orientacions didàctiques

El primer bloc segueix les orientacions que tota matèria científica té. En primer lloc, l'alumne ha de mostrar cura i rigor en l'ús dels conceptes i en l'argumentació teòrica segons les dades. La psicologia és una ciència que li ha d'aportar eines i recursos per procurar l'èxit i evitar el fracàs, millorant així la interacció amb el medi físic, personal i social. És per això que és necessari que l'alumne vegi la psicologia com a ciència empírica, amb una metodologia de treball molt concreta que requereix observació, formulació d'hipòtesis i experimentació. Aquesta metodologia és la que ens proporciona el rigor científic, absolutament necessari per fer una anàlisi crítica de la pròpia actuació.

En aquest sentit, es podrien considerar com a activitats, per exemple, la crítica d'articles científics identificant-ne els punts febles. També és fonamental que en els treballs que es facin a l'aula l'alumne sigui capaç de valorar críticament el que són experiments sòlids (fiables, vàlids i replicables) del que són opinions amb més o menys base teòrica i el que són supersticions o opinions sense cap fonament ni coherència.

En segon lloc, cal presentar el concepte d'adaptació, que apareix en aquest bloc, des del punt de vista de la biologia i la psicologia evolutiva i comparada, perquè l'alumne vegi que no tots els comportaments són fruit d'uns aprenentatges. En aquest sentit, poden tenir interès treballs o activitats comparats amb el comportament dels animals.

Bloc 2 ADAPTACIÓ HUMANA INDIVIDUAL: COM SOM ELS HUMANS?

El segon bloc té com a finalitat oferir els recursos que la persona utilitza per a la seva adaptació personal. En aquest sentit, se centra en la psicologia dels procediments bàsics (aprenentatges), les funcions que caracteritzen l'estat anímic i l'interès (emoció, consciència i motivació) i la seva estructuració permanent (personalitat), i els procediments funcionals que formen el nucli dels processos cognitius (memòria i pensament).

BLOC 2: ADAPTACIÓ HUMANA INDIVIDUAL***Com som els humans?***

FETS I CONCEPTES	PROCEDIMENTS
Els aprenentatges • L'aprenentatge com el segon constructe bàsic de la psicologia. • Els aprenentatges bàsics (d'experiència única, d'habitació i sensibilització) i les seves funcions. • Els aprenentatges en la primera infància: els períodes sensibles.	• Identificació del paper dels continguts genètics o hereditaris en els aprenentatges dels humans (controvèrsia natura-nurtura). • Observació amb criteris avaluables de les diferències emocionals i cognitives i valoració de la seva rellevància per a l'adaptació pròpia i la social. • Anàlisi de les respostes individuals davant diversos contextos emocionals extrems (naixement, mort, fam, accidents, etc.) diferenciant-les de les respostes en altres animals. • Identificació i anàlisi de les conseqüències permanents de les diferents fases en el desenvolupament emocional, executiu, sensorial i cognitiu, i motriu. • Integració de les diferències individuals, normalitat, retard i trastorns referents als aprenentatges en la infància. • Anàlisi del desenvolupament del llenguatge en els infants. • Descripció i comparació de la manera com aprenen els infants a controlar els altres.
Les emocions i la motivació: • Les emocions en els animals domèstics i en els humans: emocions primàries i emocions secundàries. • La motivació com a reforçadora de l'activitat.	• Reconeixement i explicació de la incidència i les conseqüències emocionals, en la conducta executiva, sensorial, motora i cognitiva, de situacions emocionals fortes. • Distinció de les emocions segons si són primàries (por, ràbia, pena, alegria, sorpresa, etc.) o secundàries (admiració, curiositat, vergonya, etc.). • Anàlisi de l'ús que tenen i que se'n fa de les emocions, i com podem aprendre a gestionar-les. • Anàlisi dels factors (curiositat, distracció, ciència, poder, bellesa, etc.) que provoquen l'augment de la motivació en la resposta d'una determinada situació. • Indagació dels factors que augmenten la motivació: diferències entre generacions, gènere, nivell social, ubicació cultural.
La consciència humana: • La consciència humana i la seva relació amb l'atenció, la decisió i la responsabilitat.	• Anàlisi de les condicions i els estats de la consciència valorant la seva influència en la presa de decisions personals. • Anàlisi de la relació entre consciència, atenció i responsabilitat. • Identificació de la intencionalitat en la presa de decisions com a fruit de l'experiència i la motivació individual.

• La consciència social: educació, moralitat i legalitat. • Estats patològics i consciència: l'angoixa, la manca de patiment i la incoherència. • La consciència i la intel·ligència artificial. • Les alteracions de la consciència.	• Descripció de les característiques i les conseqüències dels actes inconscients, automàtics i conscients. • Identificació de les característiques de la consciència social i estudi de les conseqüències de la seva manca (anòmia). • Reconeixement de les alteracions de la consciència en les dificultats puntuals (accidents), estables (suspendre exàmens, premis) i addictives (drogues, volum fort de la música, imprudències), avaluant-ne les conseqüències. • Valoració del perill de les conductes addictives (pel fet que la dependència no és conscient) i les seves conseqüències a llarg terme. • Distinció dels grans àmbits de la patologia i la consciència: l'angoixa (neurosi, obsessions, fòbies), la confusió (esquizofrènia i paranoia) i la manca de criteris (psicopaties).
La personalitat • Influències genètiques, ambientals i culturals. • Els tipus de personalitat i els seus trets.	• Identificació dels factors que configuren la personalitat: el caràcter (genètic), l'emoció i la cognició. • Estudi i identificació de diversos tipus de personalitat. • Valoració dels tests de personalitat, així com els seus usos i implicacions. • Anàlisi crítica de les diverses teories psicoanalítiques i humanistes.
Les habilitats o funcions executives i sensoriomotrius • L'atenció, la planificació i la valoració. • La motricitat com a resposta adaptativa immediata. • La percepció a distància (visió i audició) i pròxima (olfacte, tacte i propiocepció).	• Reconeixement de les pròpies habilitats executives i sensoriomotrius per facilitar la pròpia adaptació. • Anàlisi de les alteracions en l'atenció (TDAH). • Descobriments de com afecten les il·lusions perceptives, la suggestió, la hipnosi i/o la màgia en l'atenció i la percepció. • Identificació i valoració de les conseqüències de les mancances i el deteriorament de les habilitats executives i sensoriomotrius (ceguesa, sordesa i paràlisi cerebral, entre d'altres).
La memòria • La memòria personal autobiogràfica com a eina adaptativa. • La memòria col·lectiva (informació rebuda per l'entorn) com a eina comunicativa i adaptativa. • L'organització de la memòria: factors temporals (immediatesa, curt i llarg termini) i factors segons el contingut (episòdica,	• Anàlisi de com codifiquem, emmagatzemem i recuperem la informació pròpia i aliena i quina relació té amb l'adaptació. • Descobrir com registrem, guardem, modifiquem, oblidem i evoquem la informació al llarg de la vida (infància, maduresa i vellesa). • Estudi del què i el com en la retenció. • Descobriments dels processos que intervenen en l'oblit i la modificació del record. • Anàlisi i valoració de les tècniques de memorització i la seva influència en la comprensió dels fets i dels textos.

declarativa i procedimental; concreta i abstracta). • L'oblit i la modificació del record: eliminació, inhibició i transferència. • Els trastorns de la memòria.	• Anàlisi dels diferents trastorns en el funcionament de la memòria (amnèsies, Alzheimer, demència, etc.).
La cognició • Percepció categòrica i formació de conceptes (classificació, generalització i abstracció; manipulació dels trets segons semblances i diferències). • Conceptes i proposicions, discurs (coherència i cohesió) i raonament (inductiu i deductiu). • Analogia i metàfores com a eines del coneixement. • Models mentals i presa de decisions; judicis de probabilitat i solucions de problemes. • Processos implícits i explícits. • Creativitat (pensament convergent i divergent). • Principals patologies cognitives: disminució (deficiència mental, demència senil), confusió i incoherència (esquizofrènia i paranoia).	• Identificació i reconeixement d'allò que és característic i definitori d'una categoria (conceptuar sobre objectes, accions, qualitats i relacions) i allò que n'és secundari (trets complementaris). • Ús adequat dels procediments conceptuals (classificar, comparar i inferir) tant d'ens concrets (visibles i manipulables) com d'ens abstractes. • Relació de la informació coneguda amb la nova (jutjar, raonar, fer analogies i metàfores, extreure inferències). • Argumentació i contraargumentació dels propis valors i d'altres, distingint la informació de fets i d'opinions. • Identificació i manteniment de la cohesió i la coherència en els discursos (reconèixer i evitar la "dissonància cognitiva"). • Distinció i ús eficaç dels processos implícits (ràpids i inaccessibles; creatius) i dels que són explícits (reflexió i raonament). • Caracterització de les patologies cognitives principals.

ACTITUDS I VALORS

- Valoració crítica de la ciència i els seus mètodes, en especial en dedicar-se als éssers humans.
- Refús fonamentat de les supersticions i les opinions no basades en fets comprovats, especialment les de tipus psicològic.
- Curiositat i valoració de la natura, els organismes vius i en especial l'ésser humà, amb totes les seves complexitats.
- Curiositat pel coneixement d'un mateix.
- Actitud favorable davant els aprenentatges, com a processos que sempre són lents i d'esforç sostingut.
- Disposició a tenir cura de la salut, especialment la mental, pròpia i aliena en el seu entorn.
- Interès i necessitat de conèixer els altres i treballar-hi.
- Mantenir la serenitat davant d'emergències i de situacions desconegudes d'èxit o de fracàs.
- Atenció davant la comunicació social, evitant la complexitat inútil i facilitant la integració de qui té dificultats per integrar-se en el flux social.
- Participació activa en les institucions socials, culturals, científiques i econòmiques.
- Actitud oberta davant dels conflictes.
- Responsabilitat social en l'activitat pròpia i del grup.

Orientacions didàctiques

El segon bloc se centra en les funcions executives, sensoriomotrius i cognitives que cada persona va construint des de la infància. Es tracta, doncs, de funcions bàsiques que l'alumne té i que ha de conèixer i utilitzar, ja que li proporcionen els mitjans per adaptar-se a les diferents situacions que l'envolten. L'alumne ha d'analitzar aquestes funcions en situacions i contextos concrets de la seva pròpia vida quotidiana, o de persones properes, per tal d'observar-les, extreure'n dades, formular hipòtesis i experimentar, amb la finalitat d'oferir solucions de millora o bé de descriure solucions psicològiques en els casos que són més complexos.

Es pot partir de preguntes com “El meu gos pot sentir vergonya com jo?” i treballar les emocions primàries i secundàries i els sentiments; “Per què som tan diferents el meu germà i jo?” i tractar la genètica i els trets directament heretables o els indirectes; “Què li passa a la memòria del meu avi?” per treballar la memòria i el seu funcionament; “Per què no puc deixar de fumar?” per treballar la relació entre els aprenentatges i les neurohormones en les addiccions; “Com reacciona un infant amb TDAH davant una situació d'avorriment o d'estrès?” per entendre millor els processos de percepció i acció en la manca de motivació i curiositat cognitiva.

En cadascuna d'aquestes preguntes es treballen alguns dels recursos d'aquest bloc, centrats en activitats concretes i properes a l'alumne. El fet de partir de situacions reals permet posar especial èmfasi en l'ús d'una metodologia centrada en els procediments i no tant en el concepte.

BLOC 3 ADAPTACIÓ HUMANA SOCIAL: CONVIVÈNCIA, INTERACCIÓ I COOPERACIÓ ACTIVA

El tercer bloc fa referència a les habilitats necessàries per conviure, interactuar i cooperar en societat. En aquest sentit, se centra en les característiques de les agrupacions humanes i en les actituds i els conflictes que es deriven d'una mala adaptació o convivència, així com en els mecanismes de resolució i en les estratègies de relació social (comunicació, mediació, lideratge...). També s'hi troben recursos que tracten les decisions socials (valors i ideologia) i la seva execució (conformisme i radicalitat).

Com a nexa entre els blocs d'adaptació individual i social, a l'inici d'aquest bloc s'han situat les eines que permeten la relació amb els altres i amb un mateix: la comunicació i el llenguatge.

BLOC 3. ADAPTACIÓ HUMANA SOCIAL: Convivència, interacció i cooperació activa

FETS I CONCEPTES

Instruments per a l'adaptació social: la comunicació i el llenguatge

- L'adaptació instintiva en les agrupacions animals.
- La comunicació com a instrument per a la convivència.
- El llenguatge.
- Habilitats requerides i trastorns del llenguatge.

- Identificació dels medis, els continguts i les funcions de la comunicació instintiva, des dels insectes fins als humans.
- Anàlisi de la comunicació en els humans que han estat aïllats, comparant-la amb la comunicació en convivència (nens salvatges, naufragats, etc.).
- Anàlisi de la relació entre la comunicació humana i la convivència compartida i cooperativa, en les activitats col·lectives (positives o negatives).
- Exercitació de les habilitats de comunicació, valorant la seva importància per poder conviure amb els altres en diverses situacions.
- Anàlisi de la influència de les TIC en la comunicació i les diferències segons l'edat, el sexe, el context i la cultura.
- Reconeixement de l'ús del llenguatge (oral, escrit o gestual) com a instrument per donar, rebre i compartir informació a través de signes amb significats acceptats i acordats per tothom.
- Anàlisi de com és possible comprendre el llenguatge malgrat tanta diversitat i canvis (influència del context i intenció).
- Reconeixement de les habilitats necessàries perquè es pugui comprendre i produir el llenguatge en diverses situacions.
- Reconeixement dels diferents trastorns del llenguatge i anàlisi de les causes que el provoquen i com això afecta l'adaptació.

Agrupacions humanes per a la convivència:

- Els nuclis familiars i la seva evolució.
- Les agrupacions, els rols i la personalitat i la identitat dels diferents membres.
- La cooperació en els grups com a base de la convivència.
- Les habilitats socials en la convivència.
- Diferències culturals.

- Observació dels nuclis familiars en diverses cultures establint-ne les diferències.
- Identificació dels tipus de nuclis actuals i les seves condicions per extreure'n avantatges i condicionants per a una adaptació satisfactòria.
- Valoració del rol de la família i de l'entorn en la formació de la personalitat i la identitat.
- Anàlisi de la convivència i les relacions d'afecte, d'afiliació o de rebuig en diverses agrupacions (l'amistat, l'aparellament, la família).

	• Anàlisi de la cooperació en situacions normals o d'emergència, valorant el suport i les conseqüències que té. • Identificació de les diferències de gènere i els problemes de la identitat sexual en diverses cultures, i la seva repercussió en les persones. • Identificació de les habilitats socials que afavoreixen la correcta comunicació i la bona convivència entre les persones (atenció als altres, empatia). • Anàlisi del rol dels grups de pressió en la convivència i la importància de certes habilitats socials —com saber dir “no” o el conformisme— com a resposta. • Observació de situacions amb inclusió i exclusió social, identificant-ne els factors que els han provocat.
Adaptació social: actituds i conflictes • Valors i mecanismes d'adaptació (responsabilitat, compromís amb les normes, justícia...). • Els conflictes personals (individuals, de parella, família, veïnals, etc.) i els conflictes socials (culturals, religiosos, etc.). • Tractament dels conflictes: negociació, arbitratge, mediació.	• Reconeixement dels mecanismes en l'organització social que ens permeten adaptar-nos i conviure en societat. • Identificació dels conflictes, establint-ne una tipologia i un diagnòstic. • Aplicació de les diferents tècniques emprades en la solució de conflictes.
Coneixement i decisions socials: • Les decisions polítiques: coherència entre valors i cognició. • Política i psicologia: el conformisme i la radicalitat. • Normes i comportament.	• Anàlisi de les raons ideològiques i les tendències polítiques de l'entorn (família i amistats). • Anàlisi crítica de les relacions que s'estableixen entre el funcionament social, les decisions polítiques i els propis valors. • Estudi de les raons de l'anòmia i les psicopaties.

ACTITUDS I VALORS

- Valoració crítica de la ciència i els seus mètodes, en especial en dedicar-se als éssers humans.
- Refús fonamentat de les supersticions i les opinions no basades en fets comprovats, especialment les de tipus psicològic.
- Curiositat i valoració de la natura, els organismes vius i en especial l'ésser humà, amb totes les seves complexitats.
- Curiositat pel coneixement d'un mateix.
- Actitud favorable davant els aprenentatges, com a processos que sempre són lents i d'esforç sostingut.
- Disposició a tenir cura de la salut, especialment la mental, pròpia i aliena en el seu entorn.
- Interès i necessitat de conèixer els altres i treballar-hi.
- Mantenir la serenitat davant d'emergències i de situacions desconegudes d'èxit o de fracàs.
- Atenció davant la comunicació social, evitant la complexitat inútil i facilitant la integració de qui té dificultats per integrar-se en el flux social.
- Participació activa en les institucions socials, culturals, científiques i econòmiques.
- Actitud oberta davant dels conflictes.
- Responsabilitat social en l'activitat pròpia i del grup.

Orientacions didàctiques

El tercer bloc se centra en la convivència, la interacció i la cooperació com a processos fonamentals per dur a terme una correcta adaptació social. Caldrà incidir de manera rellevant en aspectes com el coneixement de les persones de l'entorn, la formació dels grups i els diferents rols, les diferències culturals amb els punts d'acord i les divergències i l'anàlisi de situacions de conflicte, així com els mecanismes per resoldre-les, com la mediació, la negociació o el lideratge.

Com en el segon bloc, per treballar aquests aspectes hem de partir de situacions de la pròpia vida quotidiana de l'alumne, ja que és on es duu a terme la cooperació de forma natural i on sorgeixen problemes concrets que l'alumne haurà d'identificar, observar i analitzar i dels quals haurà d'extreure conclusions que li permetin millorar la seva adaptació social.

En aquest cas, es podrien plantejar preguntes tipus: "Per què els nens salvatges no s'adapten al nostre món social?" i sospesar el paper de la cultura en els aprenentatges cognitius implícits i explícits en la infància; "Com afecten les xarxes socials (i/o els videojocs) en les nostres vides?, amb què es pot reflexionar sobre les seves influències en les estructures cognitives i en les habilitats socials; "Com podem resoldre un conflicte amb X?", amb què es poden identificar els tipus de conflicte i la personalitat de X, així com els recursos de mediació apropiats per resoldre el conflicte.

CRITERIS D'AVALUACIÓ

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE LA C1

C1 Analitzar la pròpia actuació incorporant les eines que la psicologia ofereix

CA1. Pertinència
CA2. Coherència
CA3. Sentit crític

Pertinència

La pertinència és la qualitat d'aconseguir que una acció sigui apropiada al fi que hom persegueix. En l'anàlisi de la pròpia actuació, la pertinència es manifesta en les noves aportacions rellevants o significatives que s'incorporen per millorar la pròpia adaptació. Aquestes aportacions han de tenir en compte els nous procediments adaptatius que aporta la psicologia. Així, l'alumne demostra una actuació pertinent quan mostra unes millors funcions executives (atén millor i més selectivament, planifica amb més encert, decideix amb millor informació), quan reconeix i gestiona les reaccions emocionals i quan millora l'ús de les habilitats perceptives, motrius i cognitives en la seva actuació.

Coherència

La coherència quan s'analitza la pròpia actuació es refereix a la connexió lògica i funcional que s'estableix entre la pròpia actuació i les fortaleeses i febleses pròpies. És fonamental que l'alumne avanci en el coneixement propi, tenint presents les seves característiques personals, per adaptar de manera coherent la seva actuació a l'acció que pretén desenvolupar.

Sentit crític

El sentit crític és la qualitat necessària a l'hora d'expressar raonadament una opinió reconeixent o apreciament el valor o el mèrit d'algú o alguna cosa. Per verificar que l'alumne aplica el sentit crític en la valoració de la seva adaptació, cal comprovar que sap identificar de manera clara els resultats dels objectius marcats, les estratègies incorporades i els valors i les creences que els sostenen, per planificar de forma realista els canvis pertinents perquè la seva actuació esdevingui rellevant i profitosa en el futur. Alhora, el sentit crític també ha de permetre a l'alumne ser conscient dels canvis positius que la incorporació de les noves eines que ofereix la psicologia li ha aportat en el seu procés d'adaptació individual.

CRITERIS D'AVALUACIÓ DE LA C2

C2 Cooperar activament i de forma responsable en els diferents contextos socials

CA1. Destresa
CA2. Efectivitat
CA3. Sentit crític

Destresa

La destresa social, aplicada a la cooperació, se centra en l'habilitat per identificar les fortaleeses i les febleses dels diferents contextos socials on s'actua. Cooperar o prendre part en una obra feta en comú implica ser hàbil per evitar les febleses i per reconèixer i aprofitar les fortaleeses segons les característiques particulars dels contextos d'acció social.

Efectivitat

L'efectivitat és la qualitat d'ésser efectiu que es manifesta quan la realització d'una acció té l'efecte que hom n'espera. En l'actuació cooperativa amb l'entorn, consisteix a apropar-se a uns objectius que s'hagin planificat de forma àmplia i realista o assolir-los, utilitzant els procediments i les habilitats psicològiques, per aconseguir una millora i un benefici social. En aquest sentit, l'efectivitat no es limita exclusivament a l'eficàcia i l'èxit del pla propi, sinó que s'obre als aprenentatges i a les repercussions socials que la persona o el seu grup hagin aconseguit en els contextos establerts i amb l'experiència adquirida.

Sentit crític

El sentit crític és la qualitat necessària a l'hora d'expressar raonadament una opinió reconeixent o apreciament el valor o el mèrit d'algú o alguna cosa. Per verificar que l'alumne aplica el sentit crític en la valoració de la seva cooperació, cal comprovar que sap identificar de manera clara els resultats dels objectius marcats en els diferents contextos socials, les estratègies incorporades i els valors i les creences que els sostenen i que impedeixen el seu progrés, planificant de forma realista els canvis pertinents perquè la seva cooperació esdevingui més activa i responsable. Al mateix temps ha de saber argumentar quines són les causes que han contribuït favorablement als èxits que hagi assolit en la seva cooperació.

EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE

EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE DE LA C1

C1. Analitzar la pròpia actuació incorporant les eines que la psicologia ofereix

Al final de batxillerat, l'alumne analitza la pròpia actuació quan, a partir del reconeixement de la base biològica del comportament humà i les seves influències ambientals, distingeix entre factors heretats i adquirits del comportament per incorporar aquest coneixement en la seva activitat. A més, adapta de forma coherent les seves actuacions i les seves decisions en funció del reconeixement de les seves fortaleces i febleses (executives, sensorials, motrius i cognitives), distingint millor la normalitat, la diversitat i les disfuncions en les persones del seu entorn. Finalment, també incorpora els nous coneixements i estratègies que la psicologia li ofereix per millorar la seva adaptació, autoavaluant críticament els resultats de la seva actuació en els diferents contextos.

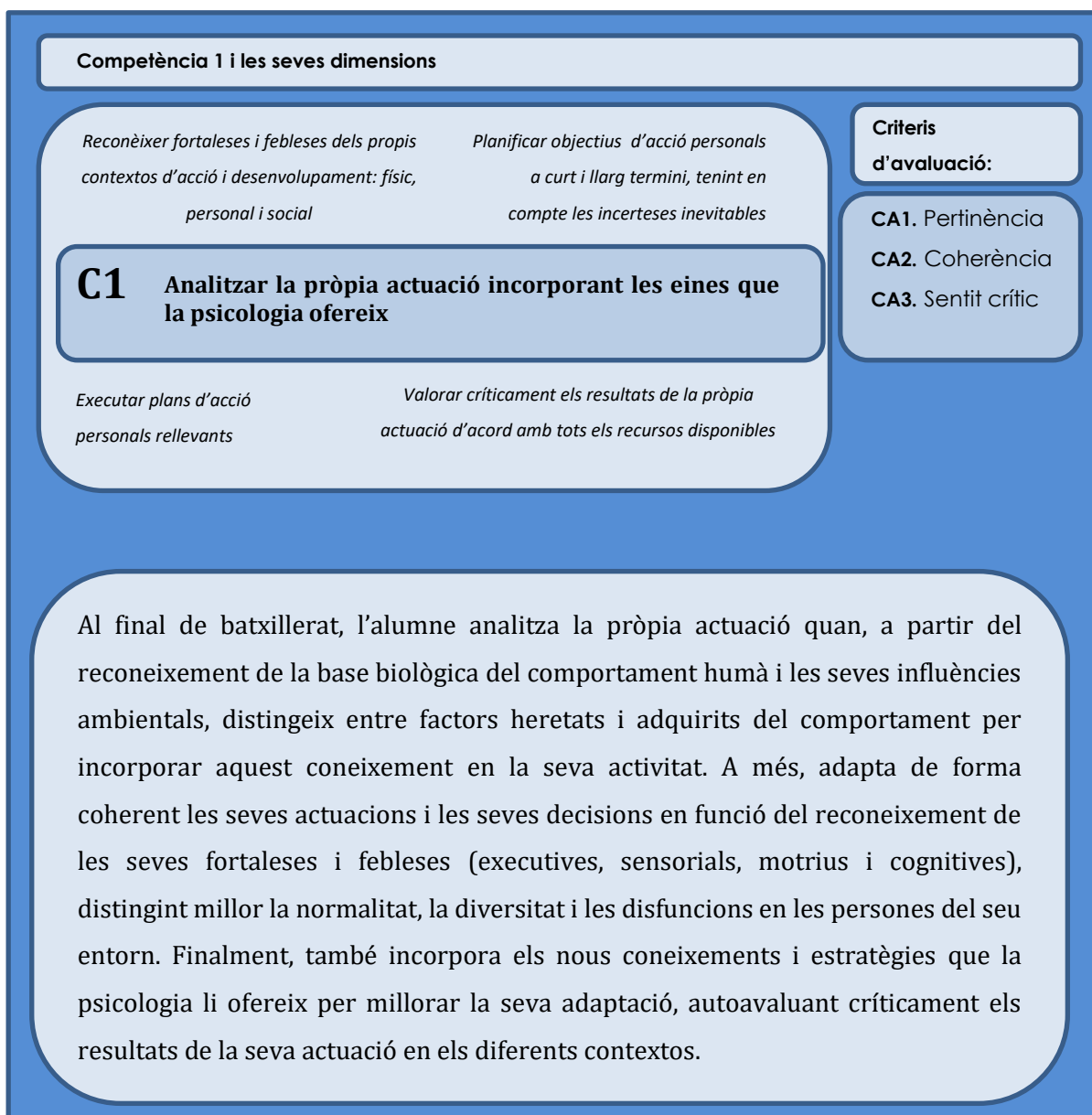
EXPECTATIVES DE FINAL DE CICLE DE LA C2

C2. Cooperar activament i de forma responsable en els diferents contextos socials

Al final del batxillerat, l'alumne coopera activament i de forma responsable quan reconeix la importància del seu paper com a ens actiu en la cooperació per propiciar la cohesió en l'entorn social, tant en la prevenció i solució de conflictes com en la participació constructiva en projectes de progrés. Per fer-ho, analitza el seu entorn més proper, reconeixent la diversitat social i identificant les fortaleces i les febleses del diferents contextos socials. D'altra banda, aplica els procediments i les habilitats socials que la psicologia li ofereix per millorar la seva cooperació amb els altres i contribuir a la millora i el benefici social. En aquest sentit, utilitza la comunicació i el llenguatge com a instruments indispensables per a una adaptació més efectiva, identificant i compensant les possibles dificultats, tant pròpies com alienes. Posa en pràctica diverses habilitats socials evitant o tractant les diferències i gestionant els conflictes per millorar la convivència. Finalment, valora si la seva cooperació, i els resultats obtinguts en relació amb els objectius i mitjans utilitzats en els diferents contextos ha estat activa i responsable, i la reajusta en cas que no ho hagi estat.

QUADRES DE SÍNTESI

QUADRE DE SÍNTESI DE LA C1

QUADRE DE SÍNTESI DE LA C2

